

BEIN ADAM LECHAVERO

SHIUR 6 - HACHNASAT ORCHIM

מכון לנדר - חורף תשע"ג

מקור המצוה

1. מצות עשה של דבריהם - לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, **וללוות האורחים**, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו, ולספוד, ולחפור, ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור. אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל 'אהבת לרעך כמוך' - כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחיך בתורה ובמצות

רמבם הל' אבל י"א:

The Rambam explains that many of the mitzvot of chesed, including hachnasat orchim are *chiyuvim miderabbanan* but involve a *kiyumi* of the mitzvah min haTorah of 'ahavat re'im'

2. שכר הלוייה מרובה מן הכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן. **וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה** שנאמר וירא והנה שלשה אנשים. ולוויים יותר מהכנסתן - אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים

רמבם הל' אבל י"ב:

The roots of the mitzvah of hachnasat orchim lie in the chesed of Avraham Avinu who left his dialogue with the Shechina in order to look after travellers. The Rambam also stresses the importance of accompanying guests out (see later)

3. וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל פתח היום: ב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירך לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ג ויאמר א-ד-נ-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל-נא תעבר מעל עבדך: ד ויקח-נא מעט-מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: ה ויאקחה פת-לחם וסעדו לבכם אתר תעברו כי-על-כן עברתם על-עבדכם ויאמרו לו ה' תעשה כאשר דברת: ו וימהר אברהם האלה אל-שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לוגשי ועשי עגות: ז ואל-הבקור רץ אברהם ויקח בן-בקר בן-טוב ויתן אל-הנער וימהר לעשות אתו: ח ויקח חמאה וחלב ובר-הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו: ט ויאמרו אליו איה שרה אשרתך ויאמר הנה באהל:

בראשית יח: א-ט

Many of the details of how to do hachnasat orchim are learned from Avraham Avinu

4. וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים

בבא מציעא פו:

The forms of chesed displayed to the travellers provided the zechut for the chasadim received by Klal Yisrael in the desert - the manna, the clouds and the well

מעלת המצוה

5. כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש, חוץ מזה שהוא חול, שנאמר: ויאמר א-ד-נ-י אם נא מצאתי חן בעיניך. חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו: אף זה קדש. כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכניה. כמאן? כאותו הזוג

שבועות לה:

There is a debate in Chazal as to whether the word א-ד-נ-י in source 3 is kodesh or chol i.e. is Avraham addressing the travellers or G-d?

6. כל השמות האמורים באברהם קדש אף זה שנאמר אדני אם נא מצאתי חן הרי הוא קדש

רמבם הל' יסודי התורה ו"ט

The Rambam rules that the Shem is kodesh

7. אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב ויאמר (ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר ונג. (רש"י - וכניחו וכלך לקבל האורחים) א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר (ה') אם נא מצאתי ונג.

שבת קכו.

*The Rambam's ruling is based on a Gemara. Avraham is asking G-d to wait while he has finished dealing with his guests. Effectively, he is telling G-d that he can connect with Him **better** by doing hachnasat orchim than through nevuah!*

8. אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחין וביקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חברו לכף זכות

שבת קכו.

Chazal consider this mitzvah to be one which yields rewards in this world and in the next

9. שאין לך מצוה גדולה מזו

מאירי שבת שם

The Meiri even considers it to be the greatest mitzvah of all

10. גדולה לגימה, שהרחיקה שתי משפחות מישראל, שנאמר (דברים כג) על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים. ורבי יוחנן דידיה אמר: מרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכינה על נביאי הבעל, ושגגתו עולה זדון. מרחקת את הקרובים - עמון ומואב. ומקרבת את הרחוקים - מיתרו. דאמר רבי יוחנן: בשכר (שמות ב) קראן לו ויאכל לחם, זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית ומעלמת עינים מן הרשעים - ממיכה. ומשרה שכינה על נביאי הבעל - מחבירו של עדו הנביא, דכתיב (מלכים א' יג) ויהי הם ישבים אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו. ושגגתו עולה זדון - דאמר רב יהודה אמר רב: אלמלי הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים, ולא נטרד דואג האדמי, ולא נהרג שאול ושלשת בניו

סנהדרין קג

Hachnasat orchim shaped the development of the Jewish people through Tanach, thereby changing Jewish history

11. דכתיב (יוחקאל מא) המזבח עץ שלש אמות גבוה וארכו שתים אמות ומקצעותיו לו וארכו וקירתיו עץ וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. פתח במזבח וסיים בשלחן. רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו: בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו - שלחנו של אדם מכפר עליו. (רש"י - זכנסת אורחין)

חגיגה כז.

Hachnasat Orchim has a role of providing kapara in place of the mizbeach, hence our minhagim at the table relating to the mizbeach - dipping bread in salt, throwing the bread, clearing away the knives etc

12. א"ר יוסי בר' חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין

ברכות יז

Hosting a talmid chacham in your house even provides a zechut as if a person had brought a korban tamid

13. אלו דברים שאין להם שעור: הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה

משנה פאה א"א

14. הוא שם נופל על שני ענינים מן המצות. האחד שיעזור האדם לישראל בממונו כגון צדקה ופדיון שבויים. והשני שיעזור אותם בגופו כגון ניחום אבלים וללות את המתים ולבוא לחופת חתנים ודומה לזה. ומה שאמר בכאן גמ' אין לה שיעור רוצה לומר לומר ליעזור האדם בגופו. אך שיעור אותו בממונו יש לה שיעור והוא חמישית ממנו, ולא יתחייב לתת יותר מחמישית ממנו לבד אם עשה כן במדת חסידות

פרוש הרמבם שם

The Mishna states that there is no maximum shiur to giving chesed. However this is only in terms of the physical effort involved. Financially, one is not required to spend more than one fifth of one's money on a positive mitzvah

1. Although since the Rambam understands that the whole episode is taking place within the nevuah (cf. the view of the Ramban), one could perhaps say that this message is effectively being communicated to him through the nevuah

גדר של 'אורח'

15. אוצר של תבואה או של כדי יין, אע"פ שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה, כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש. כגה:..... ולא מקרי אורחים, אלא שנתארחו אללו צביתו, או שזימן אורחים שנתארחו אללו אחרים אללו כשזימן חזירו לסעוד אללו לא מקרי אורחים ואינו סעודת מזוה רק סעודת רשות.

שולחן ערוך אורח שליג:א

Hachnasat Orchim does not mean having friends around for dinner but inviting those who are needy - financially, emotionally or psychologically

16. הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך - כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחיד בתורה ובמצות

רמבם הל' אבל יז:ב

The key is remembering that the root of the mitzvah is 'ahavat reim' - treating others as you would be treated

17. ודע עוד דמצות הכנסת אורחים נוהג אף בעשירים, כמו שכתב בספר 'יש נוחלין' בשם המהרי"ל. ואף שאין צריכין לטובתו, אפילו הכי הקבלה שמקבל אותם בפנים יפות, ומשתדל לשמשם ולכבדם לפי כבודם היא מצוה. וכ"ש אם האורחים הם עניים, היא מצוה כפולה, שמקיים בזה גם מצות צדקה [ובעונותינו הרבים נהפוך הוא, דכשבא רעהו עשיר אצלו יכבדנו בכל הכיבודים ובשמחה ולב טוב, וכשבא אצלו איש עלוב ונכה רוח אין שמח בו כ"כ ולפעמים גם בלב עצב

ספר אהבת חסד לחפץ חיים חלק שלישי פרק א

Hachnasat Orchim applies to 'rich' guests too but there should be a special place for the poor at your table

דיני המארח

(א) מצוה בו יותר מבשלוחו

(ב) סבר פנים יפות

18. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בארץ מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. אבל המקבל את חברו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם

אבות דרבי נתן סוף פרק יג

Greeting others with a smile is far important than the amount that you give them

(ג) שלא יבוש

19. ד אין מסתכלין בפני האוכל ולא במנתו, שלא לביישו..... ו לא יהא אדם קפדן (פ'י' כעסן או רגזן) בסעודה.

שולחן ערוך אורח ק"ע: ד, ו

It is very important not to embarrass guests in any way, including by staring at them

20. אם המסובים רבים, גדול שבכולם בוצע. הגה: ואם הם שוים ואחד מהן כהן, מצוה להקדימו; ואם הכהן עם הארץ, ת"ח קודם לו; ואם יש עמהם בע"ה, הוא בוצע ואפילו אם האורח גדול.....

שולחן ערוך אורח קס"ז:ד

The ba'al habayit should make hamotzi even in front of important guests so that he can distribute the challa generously. Otherwise, a cohen gets precedence

21. אך בסעודה שכל המסובין אוכל כאו"א מכרו ומברכין לעצמן בודאי הנכון שבעה"ב יכבד להגדול שיבצע תחלה כיון שאין כאן טעם משום עין יפה:

מ"ב שם

If everyone has their own challot, the most important guest makes hamotzi

(ד) חסד בשבילם ולא בשבילך

(ה) חינוך בנים

(ו) מהירות

(ז) אכילה ושתייה

22. דתניא כי טוב לו עמך - עמך במאכל ועמך במשתה. שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו

קדושין כ.

Guests must treated with as much honour as the host

23. שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע י"י אל הבל ואל מנחתו, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב ליי' וגו'

רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ז הלכה יא

Any mitzvah should be with one's best offering and not grudgingly

24. ביום השמיני מה ראה להיות פוחת כל יום למדך התורה דרך ארץ מן הקרבנות שאם ילך לאכסניא וקבלו חברו יום ראשון מקבלו יפה ומאכילו עופות ב' מאכילו בשר בשלישי מאכילו דגים ברביעי מאכילו ירק כך פוחת והולך עד שמאכילו קטנית

במדבר רבה פרשה כא:כה

We learn from the korbanot on Succot and Shemini Atzeret that the key is to make the guest feel at home - sometimes that means reducing the formality so that the guest can relax

(ח) לוי

25. ת"ר וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. וכי על לבנו עלתה שב"ד שופכין דמים אלא לא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. תניא היה ר"מ אומר כופין ללוייה ששכר הלוייה אין לה שיעור שנאמר זיראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתוב ויראם את מבוא העיר. ומה חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוי היא שמה עד היום הזה והלא דברים ק"ו. ומה כנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות מי שעושה לוייה ברגליו על אחת כמה וכמה!!

סוטה מו.

The importance of accompanying guests is learnt from the episode of the egela arufa and also from the capture of the city of Bet-El

26. ג כופין ללוייה כדרך שכופין לצדקה ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים אפילו המלוה את חברו ארבע אמות יש לו שכר הרבה וכמה שיעור לוייה שחייב אדם בה? הרב לתלמיד עד עבורה של עיר והאיש לחבירו עד תחום שבת והתלמיד לרב עד פרסה ואם היה רבו מובהק עד שלש פרסאות:

רמבם הל' אבל יד: ג

The chiuv of livui is treated very seriously in halacha, to the extent that sometimes the obligation was to accompany a Rav 3 parsot - over 7 miles. Today, assuming the road is safe, the halacha is at least 4 amos

דיני האורח

27. ויאמרו אליו איזה שרה אשתך ויאמר הנה באהל

בראשית יח:ט

The melachim asked where Sarah was, yet they did not want to speak to her

28. יודעין היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שנועה היתה, כדי לחצב על צעלה

רש"י שם

Rashi explains that they were trying to communicate to Avraham how great Sarah was!

29. כל תלמיד חכם שמזליל בנטילת ידים הרי זה מגונה. מגונה ממנו האוכל מלפני אורח. מגונה ממנו אורח מכניס אורח, ואורח מטריח בעל הבית מגונה משלשתן

מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרק ז הלכה ט

A guest must not bring another guest unannounced and must not burden the host

30. ה הנכנס לבית, כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה

שולחן ערוך אורח ק"ע: ד-ו

The guest must do whatever the host asks

31. טז כל מה שיאמר וכו' - היינו אפילו דבר שיש בו קצת גסות ושררה שלא היה עושה כן האורח משום ענוה אעפ"כ יעשה ואם האורח נוכח איזה פרישות בדבר שעושה משום סרך איסור אינו מחוייב לשמוע לצעה"כ לעבור אצל דבר שהוא פרישות צעלמא טוב לגבר להסתיר מעשיו: יז יעשה - דוקא זולת אכילה ושתייה אצל באכילה ושתייה אם אינו תאב לאכול ולשתות יותר והצעה"כ מפלירו לזה אינו מחוייב כדי שלא יזיק לו האכילה ואין בזה מניעת כבוד לצעה"כ אם אינו עושה כדבריו ע"ש:

מ"ב שם

Guests should not be shy in front of the host if he asks them to do something that they might not normally feel comfortable doing, but they certainly do not have to do commit an aveira, or even to eat more if they are full

32. מהן חמשה דברים העושה אותן אין חזקתו לשוב מהן, לפי שהם דברים קלים בעיני רוב האדם ונמצא חוטא והוא ידמה שאין זה חטא, ואלו הן: (א) האוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה שזה אבק גזל הוא, והוא מדמה שלא חטא ויאמר כלום אכלתי אלא ברשותו

רמב"ם הלכות תשובה פרק ד הלכה ד

Eating the food of someone who cannot afford the expense is a very serious aveira

33. גדול מברך, אפילו בא בסוף; ואם רצה ליתן רשות לקטן לברך, רשאי; והני מילי כשאין שם אורח, אבל אם יש שם אורח, הוא מברך אפילו אם בעל הבית גדול ממנו, כדי שיברך לבעל הבית. ומה ברכה מברכו? יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הוזה לא בעולם הוזה ולא בעולם הבא, ויצליח בכל נכסיו, ויהיו נכסיו מוצלחים וקרובים לעיר, ולא ישלוט שטן במעשי ידיו, ואל יזדקק לפניו שום דבר חטא והרהור עון מעתה ועד עולם. ואם בע"ה רוצה לוותר (פירוש שאינו רוצה להקפיד) על ברכתו, ולברך ברכת המזון בעצמו, רשאי. הגה: והוא הדין שיכול ליתן לברך למי שירצה

שולחן ערוך אורח רא"א

The guest should bentsh in order to give the host a beracha

34. אורחים הנכנסין אצל בעל הבית אינם רשאים ליטול מלפניהם וליתן לבנו או לעבדו של בעל הבית, אא"כ נטלו רשות מבעל הבית

שולחן ערוך אורח חיים סימן קע סעיף יט

A guest should not give food to the children of the host or otherwise act as a host

35. אינם רשאים וכו' - הוא תקנת חכמים מפני מעשה שהיה כדאיתא בחולין ל"ד מעשה באדם אחד שזימן ג' אורחים צעני צלורת ולא היה לו להניח לפניהם אלא כשגש צינים בא צנו של צעה"כ נטל אחד מהן חלקו ונתן לו וכן שני וכן שלישי בא אציו של תינוק מלאו שמחזיק אחד צפיו ושתיים צידו חצטו צקרקע ומת כיון שראתה אמו עלתה לגג ונפלה ומתה אף הוא עלה לגג ונפל ומת ע"ש. וכתבו המ"א וה"ר דדוקא צכה"ג דש"ס שהיתה סעודה מלומלמת ומחצייש צעה"כ כשיחסר להם אצל אם יש הרצה על השלחן שלא יחסר עי"ז רשאים ליתן להם ולפ"ז כ"ש אם כבר כלו לאכול ונשתייר מותר ליתן להם מהשיריים וצספר שמן רוקח חוכך צכל זה להחמיר

משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים סימן קע סעיף יט

The Mishna Berura gives the reason from a gemara in Chullin which recounts a very upsetting story....